

Г. І. Черненко

аспірант кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ORCID ID: 0009-0008-5604-9707

ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ ЗА «ЗЕЛЕНИМ» ТАРИФОМ ПРИВАТНИМ ДОМОГОСПОДАРСТВОМ

Вступ. Відновлювані джерела енергії, відомі як альтернативні джерела енергії, включають енергію сонця, вітру, землі (геотермальну), води (гідротермальну, аеротермальну та гідроенергію), а також енергію хвиль та припливів, енергію біомаси, газ з органічних відходів, газ з очищення стічних вод, біогази, а також вторинні енергетичні ресурси, такі як доменний та коксовий газ, газ метану вугільних родовищ та енергія від переробки скидного енергопотенціалу технологічних процесів [1].

А «зеленим», визначено як спеціальний тариф, за яким закупається електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики, зокрема на введених в експлуатацію чергах будівництва електричних станцій (пускових комплексах), з альтернативних джерел енергії (а з використанням гідроенергії - лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями) [2].

Для стимулювання економіки країни у державному бюджеті України Кабінету Міністрів надано можливість врахувати видатки для фінансової підтримки учасників ринку електричної енергії, яким покладено специфічні обов'язки щодо збільшення частки виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії. Це відбувається на основі бюджетних запитів центрального органу виконавчої влади, який формує та реалізує державну політику в електроенергетичному комплексі. Рішення з цього питання ґрунтується на розрахунках, наданих Національною комісією, що відповідає за державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Держава також забезпечує закріплення на рівні закону на весь термін дії «зеленого» тарифу для об'єктів електроенергетики, які вийшли з балансової групи гарантованого покупця за заявою суб'єкта господарювання. Цей суб'єкт виробляє електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксового газу, та за умови використання гідроенергії - лише мікро-, міні- та малі гідроелектростанції). Це стосується об'єктів електроенергетики, з якими укладено договір про надання послуг за механізмом ринкової премії. Також це стосується терміну дії підтримки суб'єктів господарювання, які здобули право на підтримку в результаті аукціону. Забезпечуються вимоги щодо оплати таким суб'єктам господарювання вартості послуг за механізмом ринкової премії в обсягах та порядку, визначених у статті 65 Закону України «Про ринок електричної енергії». [2]

Проблеми відновлюваної енергетики та методи стимулювання її розвитку в Україні досліджували Т. Бортнок, І. Гайдаєнко, Г. Гелетуха, Т. Железна, А. Рахівник, В. Масло, Є. Борщук, А. Долінський, В. Чудовська, Б. Савенко, І. Клопов, Г. Півняк, Ф. Шкрабець та інші.

Виклад основного матеріалу. Згідно з визначенням, вказаним у Правилах роздрібного ринку електричної енергії (ПРРЕЕ), приватне домогосподарство визначається як земельна ділянка, на якій розташовані один або декілька житлових будинків або котеджів (та, в разі наявності господарських (приса-

дибних) будівель, які є наземними та/або підземними комунікаціями), належить індивідуальному побутовому споживачу на правах власності [3].

Для приватного домогосподарства притаманний такий механізм внутрішнього виробництва як система підтримки активних споживачів, яка призначена для використання власної електричної енергії. Згідно з цією системою, відбувається взаєморозрахунок за вартістю обсягу передачі електричної енергії до електричної мережі генеруючими установками таких споживачів та вартістю електричної енергії, яку вони відбирають з електричної мережі, з урахуванням вартості послуг з передачі та/або розподілу електричної енергії.

Державна підтримка активних споживачів за механізмом самовиробництва здійснюється через гарантований викуп обсягу електричної енергії, який був вироблений з альтернативних джерел енергії та переданий цими активними споживачами на підставі укладеного договору купівлі-продажу електричної енергії за механізмом самовиробництва. Цей договір є додатком до договору про постачання електричної енергії споживачу.

Якщо активний споживач укладає договір купівлі-продажу електричної енергії за механізмом самовиробництва, то вартість послуг з розподілу та/або передачі електричної енергії, спожитої активним споживачем, сплачується електропостачальнику або постачальнику універсальних послуг.

Отже активні споживачі укладають угоду купівлі-продажу електричної енергії за механізмом самовиробництва з постачальником універсальних послуг або електропостачальником у випадках, передбачених даним Законом.

Активні споживачі, яким надано право на купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом згідно з правилами, визначеними статтею 91 цього Закону, мають можливість укласти угоду купівлі-продажу електричної енергії за механізмом самовиробництва в рамках підключеної потужності їхніх генеруючих установок.

Угода купівлі-продажу електричної енергії за механізмом самовиробництва укладається згідно зі стандартною формою, затвердженою Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Угода про купівлю-продаж електричної енергії за механізмом самовиробництва включає проведення розрахунків між електропостачальником або постачальником універсальних послуг та активним споживачем з урахуванням погодинного балансування вартості обсягу передачі електричної енергії в електричну мережу та обсягу спожитої електричної енергії з електричної мережі протягом відповідного розрахункового періоду (місяця).

Відповідно до умов угоди купівлі-продажу електричної енергії за механізмом самовиробництва, електропостачальник або постачальник універсальних послуг в односторонньому порядку проводить взаємний розрахунок вартості постачання та споживання електричної енергії, враховуючи вартість послуг з передачі та/або розподілу електричної енергії станом на перше число календарного місяця після закінчення розрахункового періоду.

У випадку, якщо вартість спожитої електричної енергії з мережі перевищує вартість постачаної електричної енергії за розрахунковий період (місяць), різниця у вартості між спожитою та постачаною електричною енергією повинна бути оплачена активним споживачем на користь постачальника. У разі, якщо вартість постачаної електричної енергії перевищує вартість спожитої електричної енергії за розрахунковий період (місяць), різниця у вартості між постачаною та спожитою електричною енергією повинна бути оплачена постачальником на користь активного споживача у наступному місяці.

Активні споживачі, які користуються механізмом самовиробництва, мають право змінити свого електропостачальника відповідно до умов, встановлених Законом України «Про ринок електричної енергії» та правилами роз-

дрібного ринку. Зміна електропостачальника відбувається з першого дня наступного календарного місяця. [2,3]

Взаємовідносини між особою, яка використовує послуги у сфері побутового споживання, та постачальником універсальних послуг пов'язані з продажем та обліком електричної енергії, яка була згенерована з використанням альтернативних джерел енергії приватними господарствами та об'єктами електроенергетики (генеруючими установками). Розрахунки за цю енергію та її продаж керуються Правилами та угодою про купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом приватного господарства. Ця угода є додатком 2 до головної угоди про надання послуг у сфері електропостачання між споживачем та постачальником універсальних послуг, відповідно до Цивільного та Господарського кодексів України [4,5].

Останні рекомендації щодо «зеленого» тарифу для приватних домогосподарств, генеруючі установки яких введені в експлуатацію з 1 січня 2024 року, встановлюється та діють за умови наявності у межах приватного домогосподарства будівель та інших капітальних споруд, споживання електричної енергії приватним домогосподарством. [6]

Суть угоди про купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом приватним домогосподарством полягає в тому, щоб укласти угоду на обсяг електричної енергії, що перевищує середнє щомісячне споживання електроенергії приватним домогосподарством. Це означає, що якщо споживач не використовує електричну енергію для своїх власних потреб і не споживає її, то немає відмінностей між обсягами виробленої та спожитої електричної енергії у цього приватного домогосподарства. Отже, в цьому випадку відсутній об'єкт угоди про купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом для приватного домогосподарства.

У випадку, якщо щомісячне споживання приватного домогосподарства дорівнює нулю, постачальник універсальних послуг повинен

діяти згідно наступних вказівок. Після отримання від адміністратора комерційного обліку (на даний момент оператора системи розподілу) даних щодо місячних обсягів споживання, які дорівнюють нулю на певній обліковій площадці, постачальник універсальних послуг має внести в Акт купівлі-продажу обсяги виробленої та прийнятої ним електричної енергії. Однак сума до оплати повинна бути вказана як нуль, і має бути внесено відповідне зазначення з посиланням на Правила роздрібного ринку електричної енергії. Крім того, обсяг електроенергії, який був згенерований цим домогосподарством (за який постачальник не нараховує оплату), не має бути включений до загального обсягу електричної енергії, яку надав оператор системи передачі, щоб сприяти збільшенню частки виробництва електроенергії з альтернативних джерел. [7]

Споживач зобов'язаний протягом 15 календарних днів з дня отримання від оператора системи копію паспорта точки розподілу (передачі) електричної енергії надати цю копію постачальнику універсальних послуг, з яким у нього укладена угода про надання електричної енергії. Ця дія повинна бути виконана не пізніше кінця календарного місяця.

Копія паспорта точки розподілу (передачі) електричної енергії є необхідною складовою частиною угоди про купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом приватного господарства (пункт 11.3.6 Правил роздрібного ринку електричної енергії) [1].

Постачальники універсальних послуг мають розміщувати та оновлювати інформацію про величину «зеленого» тарифу для приватних господарств, встановленого НКРЕКП, на своїх веб-сайтах кожні три місяці.

Величини «зеленого» тарифу затверджуються Регулятором та використовуються постачальником універсальних послуг відповідно до дати подачі та реєстрації заяви-повідомлення про встановлення генеруючої установки споживачем.

Умови та порядок оплати електричної енергії, виробленої генеруючою установкою (гене-

руючими установками) приватного господарства, визначені Правилами роздрібного ринку електричної енергії і зазначені в угоді про купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом приватного господарства.

Відповідальність за порушення умов та порядку оплати встановлюється угодою про купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом приватного господарства згідно з законодавством.

Споживання електричної енергії ґрунтується на договорі про користування електричною енергією між споживачем та електропостачальником, який розробляється електропостачальником. Цей договір повинен чітко визначати всі права та обов'язки як постачальника, так і споживача.

У випадку порушення умов договору електропостачальником, споживач може запросити представника енергопостачальника для складання та підписання акта-претензії, у якому будуть зазначені терміни, види порушень та інші деталі.

Після отримання запиту споживача про виклик представника енергопостачальника для складання акта-претензії, начальник дільниці повинен забезпечити складання акта-претензії за місцем споживання електричної енергії протягом 3 днів у містах та протягом 7 днів у сільській місцевості.

Спори, які виникають між споживачем та постачальником універсальних послуг під час укладення угоди та купівлі-продажу електричної енергії, що була вироблена з використанням альтернативних джерел енергії генеруючими установками приватного господарства, вирішуються відповідно до законодавства.

У випадку зміни власника приватних домогосподарств, загальна потужність генеруючих установок, встановлених у цих домогосподарствах, яка перевищує 30 кВт на одну особу, споживач повинен обрати одне або кілька приватних домогосподарств в межах дозволеної потужності (30 кВт, або, якщо генеруюча установка була запущена в експлуатацію

у період з 01.01.2019 по 31.12.2019 року, - 50 кВт), для реалізації свого права продажу електричної енергії постачальнику універсальних послуг за «зеленим» тарифом. Це може бути зроблено в обсязі, що перевищує щомісячне споживання електричної енергії цим приватним домогосподарством. Щодо генеруючих установок інших приватних домогосподарств, наразі НКРЕКП розглядає питання внесення змін до нормативних документів з метою надання таким споживачам можливості продажу виробленої електричної енергії за вільними цінами на основі угод з постачальниками.

Також всі розбіжності, конфлікти та вимоги між сторонами, що можуть виникнути з умов чи в зв'язку з угодою РРА ((Power Purchase Agreements), будуть намагатися вирішуватися шляхом переговорів. Однак умови типової РРА розширили можливості для вирішення суперечок між сторонами. Додано право обирати суд та включено положення про можливість одночасного звернення до арбітражу та господарського суду. Також передбачена можливість звернення до Центру з вирішення спорів та переговорів Секретаріату Енергетичного співтовариства для сприяння мирному врегулюванню таких суперечок, до арбітражу (розглядаються Міжнародним арбітражним судом Міжнародної торгової палати (ICC) за Арбітражним регламентом Міжнародної торгової палати) або господарського суду України.

Положення примірної РРА та його додатків (якщо потрібно) можна змінювати лише у випадку зміни законодавства. РРА передбачає, що зміни не повинні обмежувати сферу прав виробника за «зеленим» тарифом. Угода також встановлює порядок та строки для внесення змін. У цьому випадку Гарантований покупець повинен опублікувати їх на веб-сайті та надіслати Виробнику нову версію РРА. [8]

Висновки. Купівля-продаж електроенергії між виробником, якому встановлено «зелений» тариф та гарантованим покупцем здійснюється на підставі типового договору купівлі-продажу.

Враховуючи важливість впливу держави на формування договірних відносин у галузі відновлюваної енергетики, слід відзначити, що при розробці типових і примірних договорів необхідно передбачити можливість участі науковців та інших зацікавлених сторін у формуванні їх змісту. Автор пояснює це тим, що залучення цих осіб до обговорення деталей договорів через тематичні круглі столи та інші подібні заходи може призвести до отримання корисних рекомендацій з покращення конкретних типових або примірних договорів.

Стимулювання купівлі-продажу електроенергії за зеленим тарифом приватними домогосподарствами сприяє розвитку зеленої енергетики та сталому розвитку. Це допомагає зменшити викиди парникових газів, покращити стан навколишнього середовища, забезпечити енергетичну незалежність та створити нові робочі місця в галузі відновлювальної енергетики.

Купівля та продаж електроенергії за зеленим тарифом приватними домогосподарствами має великий потенціал для подальшого розвитку та поширення. Зелена енергетика стає все більш привабливою як для держав та корпорацій, так і для звичайних громадян. При-

ватні домогосподарства грають важливу роль у стимулюванні переходу до сталої енергетики та досягненні кліматичних цілей.

Сучасне законодавство повинно забезпечувати стабільні та чіткі правила для зелених тарифів та продажу електроенергії. Керівництво для приватних домогосподарств щодо процедур сертифікації, установки та підключення до мережі має бути доступним та зрозумілим.

Зростаючий інтерес до сталої енергетики та позитивний вплив на навколишнє середовище роблять купівлю-продаж електроенергії за зеленим тарифом приватними домогосподарствами важливим і перспективним напрямком.

Питання, що наразі потребує вдосконалення це приведення у відповідність законодавства щодо правового регулювання не тільки процедури припинення або розірвання договору купівлі-продажу енергії за «зеленим» тарифом, а й подальша робота щодо впровадження якісного і дієвого механізму функціонування ринку альтернативної енергії, що орієнтований на пересічного громадянина як потенційного споживача, оскільки наразі досі виникають невирішені проблеми.

Анотація

У запропонованій статті досліджуються особливості припинення договору купівлі-продажу електричної енергії за «зеленим» тарифом приватним домогосподарством за законодавством України.

Визначено, що предметом договору про купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом приватним домогосподарством є саме обсяг, що перевищує місячне споживання електричної енергії приватним домогосподарством. При цьому держава гарантує викуп електроенергії, виробленої з використанням альтернативних джерел, за зеленим тарифом. Такий механізм забезпечує стабільність доходів для виробників зеленої енергії та стимулює їх інвестиції в дану галузь.

Встановлюється «зелений» тариф Національною комісією з регулювання енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) для кожного суб'єкта господарювання, який виробляє електричну енергію з альтернативних джерел енергії, за кожним видом альтернативної енергії та для кожного об'єкта електроенергетики (або для кожної черги будівництва електростанції (пускового комплексу)).

В статті акцентовано увагу на тому, що для забезпечення прозорості та виключення можливості зловживань, існують спеціальні органи, що контролюють дотримання умов отримання зеленого тарифу. Такі органи здійснюють моніторинг виробництва та продажу електроенергії, перевіряють фінансову звітність та дотримання екологічних стандартів.

Зазначається, що спори, які виникають між споживачем та постачальником універсальних послуг під час укладення угоди та купівлі-продажу електричної енергії, що була вироблена

з використанням альтернативних джерел енергії генеруючими установками приватного господарства, вирішуються відповідно до законодавства.

Ключові слова: цивільне право, цивільне законодавство, цивільні правовідносини, зобов'язання, договірні зобов'язання, цивільно-правовий договір, договір купівлі-продажу, електрична енергія, зелений тариф, приватне домогосподарство.

Chernenko H. I. Termination of the agreement on feed-in-tariff electricity purchase and sale by a private household

The present article studies the particularities of terminating the agreement on feed-in-tariff electricity purchase and sale by a private household under the legislation of Ukraine.

It was established that an object of the agreement on feed-in-tariff electricity purchase and sale by a private household is the very amount that exceeds the monthly consumption of electricity by a private household. At the same time, the state guarantees the purchase of renewable energy under a feed-in-tariff. Such a mechanism ensures income stability for green energy producers and stimulates their investment in the industry.

The National Commission for State Regulation of Energy and Public Utilities sets a feed-in-tariff for every household producing renewable energy, for each type of alternative energy, and for each electric power facility (or for each stage of construction of a power plant (start-up complex).

The article focuses on the fact that in order to ensure transparency and prevent abuse, there are specific bodies monitoring compliance with the conditions for obtaining a feed-in-tariff. Such bodies control the production and sale of electricity, conduct audit and check compliance with environmental standards.

It was determined that all conflicts arising between a household consumer and a universal electricity service provider during the conclusion of a contract and the purchase and sale of renewable energy generated by a private household are resolved under legislation.

Key words: civil law, civil legislation, civil legal relations, obligations, contractual obligations, civil contract, purchase and sale agreement, electricity, feed-in-tariff, private household.

Список використаних джерел:

1. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20.02.2003р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 24. Ст.155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/555-15#Text>
2. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13.04.2017 № 2019-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 27-28. Ст. 312. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>
3. Про затвердження Правил роздрібного ринку електричної енергії: Постанова від 14.03.2018р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0312874-18#n28>
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
5. Господарський кодекс України від 16.01 2003р. 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст.144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та «зеленої» трансформації енергетичної системи України: Закон України від 30.06.2023 № 3220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3220-20#Text>
7. Про встановлення «зелених» тарифів на електричну енергію, вироблену генеруючими установками приватних домогосподарств: Постанова від 30 червня 2023 р. № 1216. URL: <https://www.nerc.gov.ua/acts/pro-vstanovlennya-zelenih-tarifiv-na-elektrichnu-energiyu-viroblenu-generuyuchimi-ustanovkami-privatnih-domogospodarstv-5>
8. Про затвердження Примірних договорів, які укладаються із суб'єктами господарювання, що виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії: постанова НКРЕКП від 11.10.2012 р. № 1314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1314862-12/>